

Sosyal Paylaşım Ağlarında Gizlilik: Facebook İncelemesi

Privacy in Social Networks: An Analysis of Facebook*

Özgür KÜLCÜ** ve Türkay HENKOĞLU***

Öz

Dünyada ve Türkiye’de sosyal paylaşım siteleri arasında en yaygın kullanım oranına sahip Facebook üzerindeki risk ve tehditlerden uzak kalabilmenin tek yolu; bilinçli kullanım ile varsayılan ayarlar üzerinde değişiklik yapmak ya da Facebook hesabına sahip olmamaktır. Türkiye’de sosyal paylaşım sitelerinde açığa çıkan kişisel bilgilerin gizlilik açısından değerlendirildiği bir çalışma literatürde yer almamaktadır. Bu nedenle, çalışma sonunda elde edilen bulgular, kullanıcıları yeterince koruyan hukuksal düzenlemelerin bulunmadığı Türkiye’de, mevcut durumun ortaya konularak bu konudaki risklere dikkat çekilmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu çalışmada, KUTUP-L üyesi bilgi profesyonellerinin Facebook gizliliği incelenerek; Türkiye’de bilgi profesyonellerinin gizlilik konusundaki hassasiyeti ve bilinçlenme düzeyinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, 400 KUTUP-L üyesi bilgi profesyonelinin Facebook kullanıcı profili, 32 farklı gizlilik ayarı dikkate alınarak incelenmiştir. Her kullanıcı için bir gizlilik puanı hesaplanmış ve ayrıca tüm gizlilik sonuçları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulgular; Türkiye’deki bilgi profesyonellerinin gizliliğe önem verdiklerini ve büyük çoğunluğun kişisel verilerini korumak amacıyla varsayılan ayarlar üzerinde değişiklik yaptıklarını göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Sosyal ağlar, Facebook, Kişisel ve hassas veriler, Gizlilik

Abstract

The only way to beware of the risks and threads of Facebook, the most commonly used social networking site in the world and Turkey, is to be a conscious user changing the default settings or simply not to have a Facebook account. In Turkey, there is still not any study in which personal information shared though social networking sites has been evaluated in terms of privacy in the literature. For this reason, the findings obtained as a result of this study have a great importance in the sense of displaying the general picture of the current situation and drawing attention to the risks of the issue in Turkey where there are not legal arrangements efficiently protecting the users. This study aims to investigate the Facebook privacy of information professionals who are members of KUTUP-L, and to determine the sensitivity and level of awareness of the information professionals in Turkey. Facebook user profiles of 400 information professionals each of whom are

* Bu çalışmanın içeriği, “Külcü, Ö. ve Henkoğlu, T. (2014). Privacy in social networks: An analysis of Facebook. International Journal of Information Management, 34(6), 61-769.” isimli yayına dayanmaktadır

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Beytepe, Ankara. (kulcu@hacettepe.edu.tr)

*** Adli Bilişim Uzmanı, Hacettepe Üniversitesi, Beytepe, Ankara. (henkoğlu@hacettepe.edu.tr)

KUTUP-L members have been analyzed in the study considering 32 different privacy settings. A privacy score has been calculated for each user, and the relations between all privacy results have been analyzed. The findings at the end of the study show that information professionals in Turkey pay attention to privacy, and most of the users change the default settings in order to protect their personal information.

Keywords: Social networks, Facebook, Personal and sensitive data, Privacy

Giriş

Kişisel ya da kurumsal düşünce, mesaj ve haberin üretildiği, dağıtıldığı ve tüketildiği dijital bilgi altyapısı ve yeni bilgilere ulaşma arayüzü olarak kullanılan araçlar arasında sosyal paylaşım ağları önemli bir paya sahiptir. Sosyal paylaşım ağları, farklı kültürlerin etkileşimine olanak sağlayan ve yoğun olarak kullanılan bilgi erişim ve iletişim araçlarıdır. Dünya genelinde ve Türkiye’de internet üzerinde en fazla ziyaret edilen ve sayfaları görüntülenen internet siteleri arasında, popüler bir sosyal paylaşım sitesi olan Facebook ilk sırada yer almaktadır (Alexa, 2013). Facebook, bir milyardan fazla kullanıcının her ay aktif olarak kullandığı en büyük bilgi paylaşım alanlarından biri haline gelmiştir. Facebook üzerinden yapılan araştırmalarda önemli kişisel bilgilere ya da bağlantılara ulaşılabilir. Sosyal paylaşım siteleri üzerinde yer alan bilgilerin korunması ve kişisel verilerin gizliliği konularında, kullanıcıları zor durumda bırakabilecek riskler ve sorumluluklar bulunmaktadır. İnternet üzerinde bilgi paylaşım hizmetlerinin yaygınlaşması, artan bilgi miktarı ve bilgi iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişime bağlı olarak güvenlik risklerinin artması; gizliliğin korunması konusunda en çok tartışılan ve kaygı duyulan konular arasında taşınmıştır (King ve Raja, 2012). İnternet üzerinde en fazla açığa çıkan bilgi, sosyal paylaşım siteleri üzerinde bulunmaktadır (European Commission, 2011). Kullanıcıların sosyal paylaşım ağlarını kullanımı konusunda bilinçli olmalarını ve gizliliğe önem vermelerini gerektiren başlıca nedenler; kişisel verilerin sosyal paylaşım siteleri tarafından amacının dışında kullanılması ya da herkesin görebildiği içeriğin diğer kullanıcılar tarafından amacının dışında kullanılmasıdır. Dijital bilgilerin yönetilmesinde içerik sahibinin bilinçli yaklaşımı, kişisel verilerin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. İnternet ortamında paylaşım açılan bir bilginin, birkaç dakika sonra dünyanın hangi noktasında kullanılacağı ya da ne kadar sayıda kopyasının oluşacağını önceden kestirebilmek ya da kontrol altında tutabilmek mümkün değildir. Bu konuda alınan hukuksal ve teknik önlemler de çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Ayrıca birçok sosyal paylaşım sitesi, elde etmiş olduğu kullanıcıya ait kişisel verileri kullanarak reklam politikasını geliştirmekte ve kullanıcıların ilgi duydukları alana ilişkin reklamları uygulamaya koymaktadır. Kişisel verilerin bu ve benzeri amaçlarla kullanılabilirliği, kullanıcının kayıt esnasında kabul etmiş olduğu kullanıcı sözleşmesinde de açıkça belirtilmektedir. Bununla beraber; hizmet sağlayıcı, dilediği zaman bu sözleşmenin içeriğini kullanıcının onayını almaksızın değiştirebilmektedir (Facebook, 2012a).

Sosyal paylaşım sitelerinin elde etmiş oldukları kişisel verileri nasıl kullanacağı ve kullanıcının paylaşım açmadığı bilgilerin onayı almaksızın kullanılması ya da

dağıtılması konusunda yasal düzenlemelerin yapılarak bu bilgilerin güvence altına alınması zorunludur. Ancak gizliliğin korunması konusunda kullanıcıların da temel ve önemli sorumluluğu bulunmaktadır. Çünkü sosyal paylaşım sitelerine bilginin taşınması ve paylaşılması kullanıcılar tarafından yapılmaktadır. Kullanıcıların kendi iradeleriyle taşıdıkları ve üzerinde gizlilik ayarlarını yapabildikleri bilgilerin yasal düzenlemeler ile korunabilmesi mümkün değildir. Türkiye’de kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasal düzenlemenin bulunmaması, bu konunun önemini arttırmakta ve kullanıcılara daha fazla sorumluluk yüklemektedir. Bu nedenle; sosyal paylaşım ağlarının güvenli olarak kullanımı konusunda kullanıcı bilinçliliği öne çıkmakta ve bu konuda kullanıcıların durumunu ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmalar daha fazla önem kazanmaktadır. Türkiye’de kullanıcı profillerinin incelenerek, kullanıcıların kişisel verilerin korunması ve gizlilik konularında ne kadar hassas ya da bilinçli olduklarını ortaya koyan bir çalışma literatürde bulunmamaktadır. Bu çalışmada, önceki çalışmalardan farklı olarak; gizliliğin korunması konusu, hukuksal yaklaşımlarda göz önüne alınarak irdelenmiş ve Türkiye’de ilk defa Facebook kullanıcı profillerinin doğrudan incelemesi ile mevcut durumun bulgular üzerinden değerlendirmesi yapılmıştır. Bu çalışmanın; hukuksal düzenlemelerdeki eksikliklerin görülmesi ve kullanıcıların mevcut durum üzerindeki riskler karşısında daha bilinçli olarak hareket etmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada; aşağıda belirtilen araştırma sorularına cevap aranmaktadır.

- ◇ Bilgi hizmetlerinin sunulmasında sosyal paylaşım ağlarını yaygın olarak kullanan Türk Kütüphaneciliği İletişim Listesi (KUTUP-L) grubu üyelerinin, Facebook üzerinde kişisel bilgilerin korunması konusundaki hassasiyeti ne durumdadır?
- ◇ Hangi kategorilerde hassasiyet oranı daha fazladır?
- ◇ Grup üyelerinin toplum içinde ayrımcılığa sebep olabilecek hassas bilgileri (dini inanç, siyasi görüş vd.) gizleme konusundaki eğilimi nasıldır?
- ◇ Grup üyelerinin en fazla paylaştıkları bilgi alanları nelerdir?
- ◇ Kadın ve erkeklerin gizliliğe verdikleri önem açısından farklılık var mıdır?
- ◇ Facebook’a katılım yıllarına bağlı olarak, kullanıcıların gizliliğinin korunma seviyesinde farklılık var mıdır?
- ◇ Gizlilik seviyelerine bağlı olarak kullanıcıların paylaşımına açtıkları arkadaş ve fotoğraf sayılarında farklılık var mıdır?

Facebook Üzerinde Güvenlik, Gizlilik ve Kişisel Veriler

Gizliliğinin korunmasına ihtiyaç duyulan bilgiler; birinci derece önemli kişisel veriler ve açıklanması halinde bireye karşı toplumun tutumunu etkileyebilecek ikinci derece önemli hassas bilgilerdir. 95/46/EC sayılı Avrupa Birliği (AB) veri koruma direktifinde kişisel veri; kimliği belirli ya da (doğrudan ve/veya dolaylı yollarla) belirlenebilir gerçek kişi ile ilgili her türlü veri olarak tanımlanmıştır (European Council, 1995). Türkiye’de de AB veri koruma direktifine uyumlu olarak 2008 yılında hazırlanan “Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı”nda, gerçek kişi ile birlikte “tüzel kişi” ifadesine de yer verilerek

aynı tanımın benimsenmiş olduğu görülmektedir. Kanun tasarısında da açık olarak ifade edilen özel hayatın ve aile hayatının gizliliğini ihlal edebilecek özel niteliği olan kişisel veriler; kişilerin ırk, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep veya diğer inançları, dernek, vakıf ve sendika üyeliği, sağlık bilgileri, özel yaşamları ve mahkûmiyetleri ile ilgili bilgilerdir (T.C. Başbakanlık, 2008). Kullanıcı gizliliği ile ilişkili başlıca bilgiler arasında; telefon bilgileri, kimlik bilgileri, adres bilgileri, e-posta adresi, fotoğraflar, vatandaşlık numarası, kurum/öğrenci kimlik numarası, eğitim bilgileri, çevrimiçi kullanıcı hesapları, sosyal paylaşım siteleri üzerinden yapılan gönderiler, banka bilgileri ile sağlık kayıtları bulunmaktadır (European Commission, MEMO/12/41, 2012a). IP adresi, genetik bilgileri, biyometrik bilgiler, yer bilgileri çevrimiçi kimlik ve internet üzerinde ziyaret edilen sitelerden alınan çerezler de kültürel ve sosyal kimliği açığa çıkartan önemli bilgiler arasında yer almaktadır.

Facebook üzerinde kullanıcıların gizliliğinin korunması konusu, hizmet vermeye başladığı günden itibaren tartışılmakta ve gizlilik politikalarının her yıl değişmesine neden olmaktadır. Başlangıçta (2005 yılında) Facebook tarafından görünürlüğü kısıtlanan kişisel veriler, 2010 yılına gelindiğinde herkese açık hale getirilmiş ve kullanıcılara istedikleri bilgilerin görünürlüğünü kısıtlayabilme seçeneği sunulmuştur (Opsahl, 2010). Facebook varsayılan ayarları, kullanıcı profilindeki bilgileri herkesin görebileceği şekilde değiştirilirken; kullanıcılara tüm ayarları gizliliği koruyacak şekilde değiştirebilmeleri de sağlanmıştır. Fakat hizmet sözleşmesinden alınan güce bağlı olarak yapılan değişiklikler; bazen Facebook kullanıcılarının endişelenmelerini gerektirecek boyutlara da taşınmıştır. Facebook hesaplarını sık aralıklarla ziyaret etmeyen kullanıcıların, e-posta adresinden bilgilendirme yapılmasına rağmen hesap bilgilerini kontrol etmeyi ihmal etmeleri, olası riskleri arttırmaktadır. Diğer önemli konu ise; Facebook'un temel paylaşım ilkelerine ters düşen, ancak yasal zorunluluklardan dolayı kullanıcılara sunmak zorunda oldukları gizlilik ayarlarının ulaştırılması ve uygulanmasının zorlaştırılmasıdır. Zaman tüneli ile ilgili gizlilik ayarları, kullanıcıların erişiminin zorlaştırıldığı örneklerden biridir (Vaknin, 2011).

Facebook'un güvenli bir şekilde kullanımı, her geçen yıl daha dikkatli ve profesyonel olmayı ve özellikle kişisel verilerin korunması konusunda kullanıcıların daha fazla bilinçli olmasını gerektirmektedir. Yeterli derecede farkındalığın oluşmadığı ya da gizliliği korumak için Facebook üzerinde hangi ayarları yapması gerektiği konusunda yeterli bilgisi olmayan kullanıcılar, kişisel verilerinin herkese açılmış olması karşısında sessiz kalmaktadırlar. Facebook üzerinden elde edilen bilgilere bağlı olarak; bir bireyin sahip olabileceği tüm kişisel veri ve davranış özelliklerine ulaşılabilir (Kosinskia, Stillwella ve Graepe, 2013).

Facebook hesabı oluşturulurken tanımlanan bilgiler, herhangi bir gizlilik ayarı yapılmaması halinde tüm Facebook kullanıcıları tarafından görülebilir niteliktedir. Bu nedenle; bir Facebook profilinin gizliliğinin ya da farklı bir ifade ile kullanıcının gizlilik konusunda gösterdiği hassasiyetin ölçülebilmesi için, Facebook profilinin yabancı kullanıcılar tarafından görüntülenmesini sağlayan varsayılan ayarlar üzerinde yapılan

kısıtlamaların dikkate alınması gerekmektedir. Herhangi bir kısıtlama yapılmamış Facebook profili üzerinden, birinci derece önemli kişisel veriler ve açıklanması halinde bireye karşı toplumun tutumunu etkileyebilecek ikinci derece önemli hassas bilgilerle ulaşılabilir.

Sosyal Paylaşım Ağlarında Verilerin Korunmasına İlişkin Hukuksal Yaklaşımlar

Sosyal paylaşım siteleri tarafından veri korumanın etkin olarak sağlandığı ve kişisel verilerini transfer etme özgürlüğünün kısıtlanmadığı bir sistemin oluşturulması, veri koruma yasalarının niteliğinin geliştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından 2011 yılında yapılan araştırma raporu; sosyal paylaşım sitelerinde verilerin korunması konusundaki kullanıcıların endişelerini ortaya koymakta ve 95/46/EC isimli kişisel verileri koruma direktifinde neden reform yapılması gerektiği ile ilgili ayrıntıları da içermektedir (European Commission, 2011). Nitekim AB’de halen uygulanan 95/46/EC sayılı veri koruma direktifinin yetersizliği nedeniyle; 25 Ocak 2012 tarihinde yayınlanan IP/12/46 referans numaralı yeni veri koruma direktifi taslağı, bu raporda yer alan kaygıları ortadan kaldıracak nitelikte hazırlanmıştır (European Commission, 2012b).

Türkiye’deki hukuksal koşullar incelendiğinde; mevcut düzenlemelerin genel olarak içeriğin sahipliği ve yayından kaldırılması konularına yönelik olarak yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de internet ortamında yapılan yayın ve bilgi paylaşımına ilişkin konular 5651 sayılı kanun (İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun) ile düzenlenmiş olsa da; kanunda açık olarak yer almayan ve tartışmalı uygulamalar da bulunmaktadır. Hukuksal düzenlemelerde açıkça belirlenmeyen uygulamalar, kullanıcılarla yapılan sözleşmeler içerisinde yer alan maddeler ile hukuki bir zemine oturtulmaktadır. Bu yaklaşım evrensel olarak da kabul görmektedir (APA, 2013). Türkiye’de ve tüm dünyada kullanıcı sayısını arttırarak popüler hale gelen sosyal paylaşım sitelerinin kullanıcı sözleşmeleri incelendiğinde; site yönetiminin içeriği kontrol yükümlülüğünün bulunmadığı ve hukuka aykırı içerikle ilgili olarak tamamen içeriği sağlayan kullanıcının sorumlu olduğunun belirtilmiş olması dikkat çekicidir (Facebook, 2012b). Buna ilâve olarak, başka bir kullanıcıya ait yasadışı içeriğin yeniden yayınlanması ya da link oluşturulması durumunu da göz ardı etmemek gerekir. 5651 sayılı kanunun 4. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen “içeriğin benimsendiği” kanaatinin oluşması halinde de içerik sağlayıcının sorumluluğu devam etmektedir (5651 Sayılı Kanun, 2007). Bu nedenle sosyal paylaşım siteleri üzerinden her paylaşım, paylaşılan kullanıcı için özel bir sorumluluğun oluşması anlamına gelmektedir. Sosyal paylaşım siteleri üzerinden yayınlanan hukuka aykırı içeriğin, tekrar geri çekilerek kontrol altına alınması ya da üzerinde hak iddia edilmesi her zaman mümkün olamamaktadır. Sosyal paylaşım sitelerinin kullanıcı sözleşmelerinde de bu duruma atıfta bulunularak, üçüncü kişiler tarafından iletilerin yayınlanmasının yasal koşullar içinde değerlendirilmesi şartı konulmuştur (Facebook, 2012b). Yasal düzenlemeler çerçevesinde Türkiye’de içeriğe

yönelik olarak uygulanabilecek yöntemler, kullanıcıların gizliliğinin korunması ya da gizliliğinin tekrar kazanılmasına yardımcı olmamaktadır. Bu yöntemler, sadece daha fazla yayılmasına ya da daha fazla kişi tarafından görülmesine engel olma aracı olarak kullanılmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 135. ve 136. maddelerinde kişisel verilerin kaydedilmesi, hukuka aykırı olarak dağıtılması ya da ele geçirilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Ancak hangi durumlarda hukuka aykırı olacağı açık değildir. 2010 yılında ek fıkra ile Anayasa'nın 20. maddesine; bireylere kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme, kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenme hakkı sağlanmıştır. Aynı fıkrada, kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği de belirtilmiştir (T.C. Anayasası, 1982). Fakat Türkiye'de henüz kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usulleri düzenleyen kişisel verilerin korunması kanunu bulunmamaktadır. 1989 yılında başlayan kişisel verilerin korunması kanunu çalışmaları çerçevesinde çeşitli tasarılar hazırlanmış fakat çalışma süreci tamamlanamamıştır. Son olarak 2008 yılında hazırlanan tasarı da araya seçim girmesi nedeniyle hükümsüz kalmıştır¹. Bu tasarrın yenilenmesine ilişkin çalışmalar 2011 yılından itibaren yeniden başlamış ve devam etmektedir.

Literatür İncelemesi

Sosyal paylaşım ağları üzerinden farklı amaçlar için elde edilen bilgiler ile kullanıcılar hakkında birçok özelliğe ulaşılabilmesi, dikkatlerin bu alandaki gizlilik ve güvenlik konusunda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. En fazla kullanım oranına sahip Facebook da bu konudaki çalışma alanlarının başında gelmektedir. Literatürde; anket uygulaması, yüz yüze görüşme ve kullanıcı profillerinin incelenmesi yöntemleri kullanılarak yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların ortak amacı; mevcut gizlilik ve kullanıcı bilinçlilik düzeyini ölçmek ve bu konudaki risk ve tehditlere dikkat çekeabilmektir. Kullanıcı davranışına yönelik çalışmalarda anket ve görüşme yöntemleri de tercih edilirken; kullanıcıların mevcut gizlilik, güvenlik ve bilinçlilik düzeyini kesin bulgulara dayanak değerlendirebilmek için en geçerli yöntemin kullanıcı profili üzerinden veri toplamak olduğu değerlendirilmektedir. Bu yöntem kullanılarak, mevcut durumu gösteren ve belirli bir süre sonra aynı kullanıcı profilleri tekrar incelenerek bilinçlenme düzeyindeki değişimin de ölçüldüğü birçok çalışma literatürde yer almaktadır.

Facebook üzerindeki gizliliğin gelişimini grafik üzerinde gösteren McKeon'un çalışmasında; 2005-2010 yılları arasında her yıl düzenli olarak Facebook kullanıcılarının profillerinden elde edilebilen kişisel verilerin oranlarındaki artış incelenmiştir. 2005 yılında kullanıcıların sadece isim, resim, cinsiyet ve iş/eğitim bilgilerine orta düzeyde ulaşılabil-

1 Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 77. Maddesi: Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler.

lirken; 2010 yılında aynı kullanıcı grubunun profilinden, iletişim bilgileri ve doğum tarihi dışındaki tüm bilgilerin elde edilebildiği görülmektedir (McKeon, 2010). Stutzman, Grossy ve Acquisti'nin 5076 Facebook kullanıcı profili üzerinde yapmış oldukları çalışmada ise; 2005 yılından 2011 yılına kadar olan süreçte kullanıcıların gizlilik konusundaki hassasiyeti ve bilgilerini açığa vurma davranışlarındaki değişim ortaya konulmuştur. Çalışmada; herkese açık kişisel veri miktarında azalma olduğu, ancak arkadaş listesindeki kullanıcılara karşı yapılan paylaşım miktarında artış olduğu görülmektedir. Facebook gizlilik politikalarına bağlı olarak 2010 yılında yapılan değişikliklerin, kullanıcıların gizlemiş olduğu bilgilerin açık hale gelmesine ve gizlilik oranında azalmaya neden olduğuna da dikkat çekilmektedir (Stutzman, Grossy ve Acquisti, 2012).

Kosinska, Stillwella ve Graepe tarafından yapılan bir çalışma kapsamında 58000'den fazla Facebook kullanıcı profilinde yer alan "beğenilenler" bölümü bilgisinden yararlanılarak, hangi tür hassas verilere ve nasıl kolaylıkla ulaşılabileceği açıklanmaktadır. Söz konusu çalışmada dijital kayıtların analiziyle kullanıcı eğilimlerini gösteren ve davranışı etkileyen kişisel veriler elde edilerek, ürün önerilerinde kullanılabilmesi ve bireylerin psikolojik özelliklerini ölçmek için güvenilir yöntemlerden biri olabileceği belirtilmektedir (Kosinska, Stillwella ve Graepe, 2013).

AB'de çocukların güvenli internet kullanımını sağlamak amacıyla yürütülen "Çevrimiçi Çocuklar Projesi" kapsamında yapılan çalışmalarda da sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik konusuna geniş yer ayrılmıştır. Bu konudaki bilinçlendirme çalışmalarının, sosyal paylaşım sitelerini kullanım oranı %59'a ulaşan çocuklar üzerinden başlatılması önemsenmektedir. Çevrimiçi Çocuklar Projesi'nde elde edilen bulgular; AB genelinde çocukların ortalama %26'sının profili herkese açık durumda iken, Türkiye'deki çocukların %46'sının profilinin herkese açık olduğu ve bu konuda Macaristan'dan sonra ikinci sırada yer aldığını göstermektedir (EU Kids Online, 2012).

Nosko, Wood ve Molema'nın Facebook kullanıcı profilleri üzerinde yer alan bilgileri gruplandırarak incelediği çalışması da, gizliliğin korunmasına ilişkin dikkat çekici bulgular içermektedir. Hangi bilgilerin kimler tarafından daha fazla paylaşıldığının sistematik olarak incelendiği çalışmada; hassas bilgilerin gizlenmesinde yaş ve cinsiyet faktörünün önemli bir etken olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca; kullanıcılar için risk oluşturabilecek hassas verilerin Facebook üzerinden elde edilebildiği işaret edilerek, elde edilen bulgularla görüşler desteklenmiştir (Nosko, Wood ve Molema, 2010).

Yöntem

Örneklem ve Araştırma Evreni

Çalışmada; KUTUP-L grubu üyesi olan 2458 bilgi profesyonelinden, rastgele seçilen ve Facebook üzerinde kullanıcı hesabına erişim sağlanan 400 üyenin kullanıcı profili incelenmiştir. Kullanıcı profilleri içerik analizi yöntemiyle incelenerek, kullanıcıların

uygulamaya yönelik davranışları ve farkındalıkları hakkında bulguların elde edilmesi amaçlanmıştır. KUTUP-L grubunun üyeleri, bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunu ya da ilgili alanlarda çalışmakta olan bilgi profesyonelleri ve akademisyenlerden oluşmaktadır. Türkiye genelinde çeşitli bilgi merkezlerinde görevli bilgi profesyonellerinin büyük bölümünün mesleki gelişmeleri takip ettikleri ortak ve tek platform olarak KUTUP-L önemli bir rol üstlenmektedir. Profili incelenecek kullanıcı grubu seçilirken, araştırma sonucunu etkileyebilecek kullanıcı yaşı unsuru² da dikkate alınmış ve tüm kullanıcıların yetişkin olması sağlanmıştır.

Facebook üzerinde kişisel verilerin gizlenmesi, Facebook kullanıcılarının gizlilik ayarlarını kullanabilme yetenekleriyle de ilişkilidir. Bilgi profesyonelleri, sadece kişisel haberleşme aracı olarak değil; bilgi hizmetlerinin sunulması ve kütüphane içi iletişimde mesleki bir araç olarak da son yıllarda sosyal paylaşım ağlarını yaygın olarak kullanmaktadırlar. Ayrıca sosyal paylaşım ağlarının tüm yaş gruplarında kullanım oranının hızla artması nedeniyle; bilgi merkezleri de sosyal paylaşım ağları üzerinde yeni servisler başlatmışlardır. Bu nedenle, Türkiye'deki gizlilik durumunun ölçülmesinde, büyük bölümü "Bilgi ve Belge Yönetimi" eğitimi almış kişilerden oluşan ve sosyal paylaşım ağlarında paylaşım kurallarına ilişkin yeterli düzeyde bilince sahip oldukları varsayılan KUTUP-L üyelerinin Facebook profilleri üzerinden veri toplamaya karar verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Kullanılan Araştırma Yöntemi

KUTUP-L grubu üyesi olan 2458 bilgi profesyonelinin Facebook üzerinde kullanmış oldukları ve tüm bireylere açık e-posta hesapları, rastgele listeleme yöntemiyle sıralanmış ve bu liste üzerindeki her kullanıcıya rastgele seçimde kullanılmak üzere bir kimlik numarası verilmiştir. KUTUP-L üyesi olarak kullanmış oldukları e-posta adresi ile Facebook üzerinde kullandıkları e-posta adresleri farklı olan ya da Facebook hesabı bulunmayan 975 üye ile bir kurum ya da kuruluşu temsilen oluşturulmuş KUTUP-L üye hesapları, rastgele seçimde seçildiği halde örnekleme dâhil edilememiştir. Ancak seçilme olasılığının değişmemesi için, seçim havuzundan çıkartılmadan işlem tekrar edilmiştir. Bu yöntemle; Facebook üzerinde kullanıcı hesabına erişim sağlanan 400 KUTUP-L üyesinin Facebook profili, 20 Mart 2013 ile 25 Nisan 2013 tarihleri arasında incelenmiştir. İncelenen Facebook profillerinin örnekleme yer alan KUTUP-L üyelerine ait olması, üyelerin e-posta adreslerinin eşleştirilmesi ile doğrulanmıştır. Aynı isme ait farklı Facebook profillerinin olması olasılığı dikkate alınarak ve e-posta adresleri kullanılarak profillerin incelenmesi, araştırmanın güvenilirliğine katkı sağlamıştır. Kullanıcıların Facebook hesapları ile eşleştirilmesi işleminde, araştırma sonucunu

2 Facebook, 13 yaş altı kullanıcıların hesap oluşturmalarına izin vermemekle birlikte; gizlilik politikalarında reşit olmayanlar için de farklı bir yapılandırmayı uygulamaktadır. 13-18 yaş aralığındaki reşit olmayanlar; diğer kullanıcılarla iletişim, fotoğraf ve durum güncellemeleri ve diğer paylaşımlarında "arkadaşlarının arkadaşları" ile sınırlandırılmaktadır. İnternetteki tüm kullanıcıları kapsayan "herkese açık" seçeneğini sadece yetişkinler seçebilmektedir.

etkileme olasılığını ortadan kaldırmak amacıyla, herhangi bir arkadaş listesi ya da grup/ağ üyeliği bulunmayan bir Facebook hesabı kullanılmıştır.

Bu çalışmada, KUTUP-L üyelerinin kullanıcı profillerinden 10 kategori altında elde edilen verilere bağlı olarak aşağıdaki incelemeler gerçekleştirilmiştir;

- ◇ Facebook üzerinde bulunan kişisel verileri oluşturan her unsurun kullanıcılar tarafından gizlenme durumu tespit edilmiştir.
- ◇ Facebook gizlilik politikalarındaki değişime ve Facebook katılış tarihlerine bağlı olarak, 2007-2009 yıllarında katılan kullanıcılar ile 2010-2013 yılları arasında katılan kullanıcıların gizlilik durumları karşılaştırılmıştır.
- ◇ Facebook ayarlarında yapılan değişikliklerin kullanıcıları nasıl etkilediği incelenmiştir.
- ◇ Kullanıcıların hangi kişisel verilerin korunmasını daha fazla dikkate aldıkları tespit edilmiştir.
- ◇ Kullanıcılar tarafından paylaşılan bilgilerden (fotoğraf vd.) gizlenmiş olan ne tür hassas bilgilere ulaşılabileceği incelenmiştir.
- ◇ Kişisel verilerin korunmasını önem veren ve önem vermeyen kullanıcıların arkadaş ve fotoğraf paylaşımlarındaki farklılık incelenmiştir.
- ◇ Kadınların ve erkeklerin gizliliğe verdikleri önem karşılaştırılmıştır.

Facebook profilleri üzerinde incelenecek alanların belirlenmesi amacıyla oluşturulan bir Facebook hesabı üzerinden, gizlilik ayarlarının yapılabileceği 32 farklı kullanıcı profil alanı ("herkese açık" olma durumuna göre) belirlenmiştir. Bu alanlar, yukarıda açıklanan hukuksal çerçevede birinci derecede önemli kişisel veri ve ikinci derecede önemli hassas veri tanımlaması ile Facebook üzerindeki benzer nitelikteki özelliklere bağlı alan sınıflandırmaları dikkate alınarak, on ana bölüm altında sınıflandırılmıştır. Her kullanıcı profilinde bu on ana bölümden herkesin görmesinin engellenmediği her bölüm için 1 puan verilmiş ve her kullanıcı için toplam puan durumu hesaplanmıştır. 10 puan üzerinden yapılan değerlendirmede; yüksek puana sahip kullanıcı profillerinin, düşük puana sahip kullanıcı profiline oranla daha az gizliliğe sahip olduğu kabul edilmiştir. Kullanıcı profillerindeki gizlilik durumunun ve değişkenler arasındaki ilişkilerin değerlendirilebilmesi için; her kullanıcı profilinde 10 ana bölümün yanı sıra Tablo 1'de yer alan 22 alt bölümün herkesin görmesine açık olma durumu, EK A'da yer alan veri toplama algoritmasına uygun olarak incelenmiştir.

Facebook'a katılım yıllarına göre gizlilik oranlarının belirlenmesi amacıyla; katılış tarihi kesin olarak bilinen 313 kullanıcı, 2007-2009 ve 2010-2013 tarihleri arasındaki üyelik tarihine göre iki gruba ayrılmış ve on ana grup üzerinden gizlilik durumu değerlendirilmiştir. Bir başka ölçüm aracı olarak; 10 puan üzerinden hesaplanan gizlilik dereceleri, yüksek, orta ve düşük gizlilik seviyesinden oluşan 3 gruba ayrılmış ve cinsiyete bağlı olarak bu gruplar üzerindeki dağılım değerlendirilmiştir. Ayrıca; katılım yıllarına ve cinsiyete bağlı olarak gizlilik durumu arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla

bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Gizlilik seviyelerine bağlı olarak kullanıcıların paylaşımına açtıkları arkadaş ve fotoğraf sayılarındaki farklılığı ölçmek için; Kruskal-Wallis (K-W) ve Mann-Whitney (M-W) testleri uygulanmıştır. Verilerin analizi sırasında bağımsız örneklem t-testi, K-W testi ve M-W testinin uygulanması ile verilere ait frekans, yüzde ve ortalama değerlerin elde edilmesinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS v.20) adlı programdan yararlanılmıştır.

Önceki çalışmalarda da (Stutzman, Grossy ve Acquisti, 2012) olduğu gibi; kullanıcıların profil alanlarının içeriğine de detaylı olarak bakılmış, ancak bilgi girişi yapmamış olmaları ile girmiş oldukları bilgileri gizlemeleri (herkesin görmesini engellemeleri) durumu arasında ayırım yapılmamıştır. Başka bir deyişle, herkesin görmesi engellenmemiş alanların içeriğindeki bilgi durumu da kontrol edilerek; bilgi olmaması halinde gizliliğin korunduğu kabul edilmiştir. Zaman tüneli ayarları gibi bazı bölümlerin kullanıcı tarafından herkesin görmesine kısıtlanmış olduğu fark edilebilmektedir. Ancak fotoğraf ve arkadaş bilgilerinin varlığı ya da kısıtlandığı hakkında kesin bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Kullanıcıların Facebook tarafından kişisel bilgilerin toplanmasına yönelik kaygıları nedeniyle sistem üzerinde daha az kişisel bilgi bulundurmaları da bilinçliliğin ve gizliliğin korunmuş olmasının göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle; Facebook profilinde kişisel bilgi bulunmaması ya da bilginin gizlenmiş olması, kullanıcıların gizlilik ve bilinçlilik seviyelerinin ölçülmesinde aynı değerlendirme sınırları içerisinde yer almaktadır.

İncelenen kullanıcı profilleri tüm Facebook kullanıcıları tarafından görüntülenebilmektedir. Fakat buna rağmen; kullanıcı profili incelenerek elde edilen bilgiler, kişilerin gizliliğine hassasiyet gösterilerek zaman damgalı bir veri tabanında muhafaza edilmektedir.

Bulgular

Tablo 1'de yer alan ana gruplar ve alt bölümler için gösterilen yüzde ve sayı değerleri kendi içinde bağımsız olarak hesaplanmıştır. Bir kullanıcının alt gruplardan herhangi birinde gizliliğin olmaması halinde (örneğin; adres, telefon ya da e-posta); alt grup ile ilgili ana grupta da (iletişim) gizliliğin bulunmadığı varsayılmıştır. Tüm kullanıcıların isim bilgilerinden cinsiyet bilgilerine ulaşılabilmesi nedeniyle, kullanıcıların cinsiyet bilgilerini gizlemeleri ayrıca değerlendirme kapsamına alınmamıştır. Buna göre Tablo 1'de yer alan gizliliğin korunmuş olma durumuna ilişkin yüzde ve frekans dağılımı incelendiğinde; KUTUP-L üyesi Facebook kullanıcılarının %95'inden fazlasının adres, telefon, siyasi görüş, doğum tarihi, ilham aldığı insanlar, sporlar ve din bilgilerini paylaşmadıkları görülmektedir. En çok paylaşılan bilgi ise fotoğraflardır. Fotoğraf paylaşım bilgilerini, diğer beğeniler, yaşam/şehir ve iş/eğitim bilgileri izlemektedir.

Tablo I. Gizliliğin Korunmuş Olma Durumuna İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

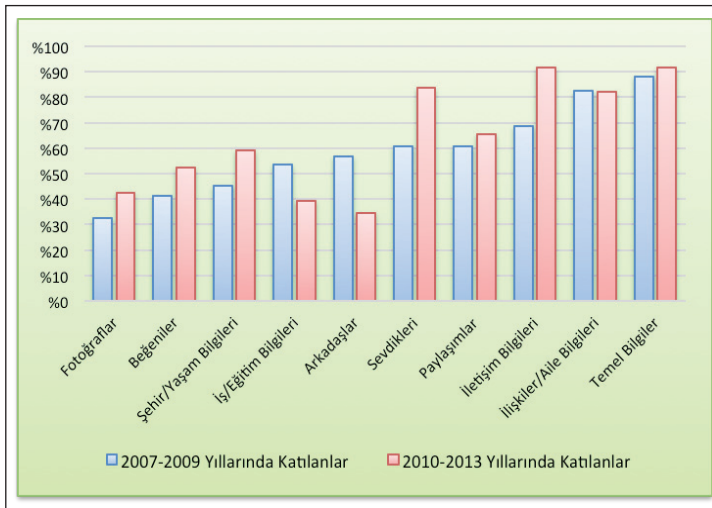
Ana Gruplar	Alt Bölümler	N	%
Arkadaşlar		214	53,5
Fotoğraflar		119	29,8
İletişim Bilgileri	Web, e-Posta, Ağ	296	74,0
	Telefon	399	99,8
	Adres	396	99,0
Temel Bilgiler	Din Bilgisi	391	97,8
	Dil Bilgisi	371	92,8
	Siyasi Görüş	398	99,5
	Doğum Tarihi	383	95,8
Sevdikleri	Müzik	288	72,0
	Kitaplar	320	80,0
	Filmler	329	82,3
	Televizyon	312	78,0
Beğeniler	Oyunlar	345	86,3
	Sporcular	371	92,8
	Spor Takımları	351	87,8
	Sporlar	384	96,0
	Hobiler	364	91,0
	Diğer Beğeniler	182	45,5
	İlgi Alanları	360	90,0
	İlham Aldığı İnsanlar	394	98,5
Şehir/Yaşam Bilgileri		193	48,3
İş ve Eğitim Bilgileri		198	49,5
İlişkiler ve Aile Bilgileri		323	80,8
Paylaşım Bilgileri		233	58,3

Facebook'a katılım yıllarına (katılım yılları kesin olarak belirlenebilen 313 kişi) ve cinsiyete bağlı olarak (KUTUP-L üyesi 207 kadın ve 193 erkek) Facebook kullanıcılarının ana gruplara ait gizlilik oranları detaylı olarak Tablo II'de yer almaktadır.

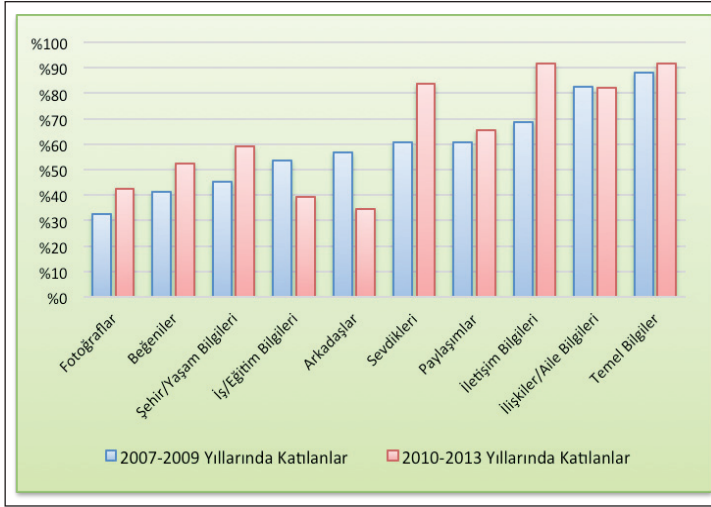
Tablo II. Facebook'a Katılım Yılları ve Cinsiyete Göre Gizlilik Oranları

	2007-2009 Yıllarında Katılanlar		2010-2013 Yıllarında Katılanlar		Kadın		Erkek	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Fotoğraflar	82	32,5	26	42,6	63	30,4	56	29
Beğeniler	104	41,3	32	52,5	93	44,9	81	42
Şehir/Yaşam Bilgileri	114	45,2	36	59	105	50,7	88	45,6
İş/Eğitim Bilgileri	135	53,6	24	39,3	106	51,2	92	47,7
Arkadaşlar	143	56,7	21	34,4	118	57	96	49,7
Sevdikleri	153	60,7	51	83,6	134	64,7	120	62,2
Paylaşımlar	153	60,7	40	65,6	137	66,2	96	49,7
İletişim Bilgileri	173	68,7	56	91,8	151	72,9	139	72
İlişkiler/Aile Bilgileri	208	82,5	50	82	168	81,2	155	80,3
Temel Bilgiler	222	88,1	56	91,8	188	90,8	163	84,5

Tablo II'den elde edilen verilerin yer aldığı ve Facebook'a katılım yıllarına göre gizlilik oranlarının gösterildiği Şekil 1'de; 2010-2013 yıllarında Facebook'a üye olan 61 kullanıcının gizlilik oranıyla, 2007-2009 yıllarında üye olan 252 kullanıcının gizlilik oranı arasında önemli bir fark görülmektedir. 2010 yılından itibaren geçen üç yıl içerisinde, 2007-2009 yıllarında üye olan kullanıcıların değişiklikleri fark ettikleri ve gizlilik ayarlarını yeni kullanıcılarla aynı seviyede yapılandıkları görülmektedir. 2010-2013 yıllarında üye olan kullanıcıların; arkadaşlar, aile bilgileri ve iş/egitim bilgilerini gizleme oranlarında azalma olmuştur.

Şekil 1. Facebook'a Katılım Yıllarına Göre Gizlilik Oranları

Tablo II'den elde edilen verilerin yer aldığı ve cinsiyete bağlı gizlilik oranlarının gösterildiği Şekil 2'de, kadın kullanıcıların; özellikle paylaşımlar, arkadaşlar, temel bilgiler ve şehir/yaşam bilgilerinin gizlenmesi konusunda erkeklerden daha hassas oldukları görülmektedir. Grafik üzerinde erkeklerin kadınlardan daha hassas oldukları alan görülmemekle birlikte; her iki grubun da en az gizliliğe önem verdikleri alanın fotoğraflar olduğu dikkat çekmektedir.

Şekil 2. Cinsiyete Göre Gizlilik Oranları

KUTUP-L üyesi 193 erkek ve 207 kadın Facebook kullanıcısının gizlilik puan durumu üzerinden belirlenen gizlilik seviyelerine göre yüzde ve frekans dağılımı Tablo III'te görülmektedir. Kadınların yarısı (%50,2) yüksek gizlilik seviyesinde yer alırken; erkekler orta ve yüksek gizlilik seviyelerinde eşit dağılım (%38,3) göstermektedirler. Erkek ve kadınlardan oluşan toplam 400 kullanıcıdan sadece 83'ü (%20,8) düşük gizlilik seviyesinde bulunmaktadır.

Tablo III. Erkek ve Kadın Kullanıcıların Gizlilik Seviyesine Bağlı Olarak Dağılımı

	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Yüksek Gizlilik Seviyesi	74	38,3	104	50,2	178	44,5
Orta Gizlilik Seviyesi	74	38,3	65	31,4	139	34,8
Düşük Gizlilik Seviyesi	45	23,3	38	18,4	83	20,8

Kullanıcıların ortalama gizlilik puanlarının Facebook katılış yıllarına (2007-2009 ve 2010-2013) ve cinsiyete (kadın-erkek) bağlı olarak farklılık gösterip göstermediğini anlamak için iki farklı bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Her iki test öncesinde normal dağılıma uygunluğu test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi uygulanmış ve normal dağılımın örneklem sayısından etkilenmesi ihtimaline karşın (Field, 2009) normal dağılımın test edilmesinde çarpıklık ve basıklık katsayılarına da bakılmıştır. Yapılan K-S testi sonucunda; 2007-2009 yılları, 2010-2013 yılları, erkekler ve kadınların ortalama gizlilik ölçümlerinin sonucu istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır (sırasıyla $D(252)=0.134$, $p=0.000$, $D(61)=0.135$, $p=0.007$, $D(193)=0.109$, $p=0.000$, $D(207)=0.157$, $p=0.000$). Ancak çarpıklık ve basıklık katsayısı değerlerine göre, ölçümlerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür.

Tablo IV'te yer alan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre; "2007-2009" yılları ortalaması (=4,10) ile "2010-2013" ortalaması (=3,57) arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($t(311)=1,545$, $p=0,123$). Erkekler ve kadınların gizlilik puanı ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t(398)=2,003$, $p=0,046$). Erkeklerin ortalama gizlilik puanı (=4,37), kadınların ortalama gizlilik puanından (=3,90) daha yüksektir.

Tablo IV. Facebook'a Katılım Yıllarına ve Cinsiyete Göre Gizlilik Durumları

Gruplama Stratejisi (Faktör)	N	SH	sd	t	p
Facebook katılış tarihi					
2007-2009	252	4,10	2,377	311	1,545
2010-2013	61	3,57	2,405		
Cinsiyet					
Kadın	193	4,37	2,474	398	2,003
Erkek	207	3,90	2,263		

Facebook profili incelenen 400 KUTUP-L kullanıcısının 216'sı (%54) arkadaşlarını, 119'u (%29,8) ise fotoğraflarını gizlemektedir. Arkadaşlarını gizlemeyen kullanıcıların ortalama arkadaş sayısı 293,8 iken; fotoğraflarını gizlemeyen kullanıcıların ortalama fotoğraf sayısı 79,4'tür. Kullanıcıların gizlilik seviyesine bağlı olarak arkadaş ve fotoğraf sayısı ortalamaları Tablo V'te görülmektedir. Gizlilik seviyelerine (düşük, orta ve yüksek) bağlı olarak kullanıcıların herkesin görmesine izin verdikleri arkadaş ve fotoğraf sayıları arasındaki farklılığın ölçülmesinde; arkadaş ve fotoğraf sayılarının normal dağılımını test etmek amacıyla yapılan K-S testinin sonucunun istatistiksel olarak anlamlı çıkması ($p = 0,000$) ve benzer şekilde çarpıklık ve basıklık katsayılarının da ± 1 değerleri arasında olmaması (normal dağılımın olmadığı) nedeniyle K-W ve ortanca (median) testleri uygulanmıştır.

Tablo V. Kullanıcıların Arkadaş ve Fotoğraf Sayısına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	N	Sıra Ortalaması	H	SD	p
Arkadaş					
Yüksek Gizlilik Seviyesi	178	154,83			
Orta Gizlilik Seviyesi	139	214,72	75,972	2	0,000
Düşük Gizlilik Seviyesi	83	274,63			
Fotoğraf					
Yüksek Gizlilik Seviyesi	178	154,75			
Orta Gizlilik Seviyesi	139	217,60	62,573	2	0,000
Düşük Gizlilik Seviyesi	83	269,96			

Not: Bonferroni düzeltmesi uygulanarak tüm etkiler için anlamlılık düzeyi 0,0167 olarak kabul edilmiştir.

Gizlilik seviyesine bağlı olarak arkadaş sayıları arasında ($H=75,972$, $SD=2$, $p=0,000$) ve fotoğraf sayıları arasında ($H=62,573$, $SD=2$, $p=0,000$) anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Median testi de aynı sonucu vermektedir. Bu üç grubun herkese açık fotoğraf ve arkadaş sayıları eşit değildir. K-W testi sonucunda; kullanıcıların gizlilik seviyelerine bağlı olarak daha fazla sayıda arkadaş ve fotoğraflarını Facebook üzerinde herkesin görmesine izin vermiş oldukları görülmektedir. Farklı grupları bulmak amacıyla yapılan M-W testleri sonucunda; tüm gizlilik seviyelerindeki deneklerin arkadaş ve fotoğraf sayıları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür ($p<0,0167$). Gizlilik seviyesine bağlı olarak oluşturulan yüksek-orta, yüksek-düşük ve orta-düşük gizlilik seviyesine bağlı arkadaş sayıları bakımından istatistiksel olarak fark bulunmuştur (sırasıyla $U=8575$, $r=-0,300$, $U=3053$, $r=-0,524$, $U=3949,500$, $r=-0,271$). Benzer şekilde; gizlilik seviyesine bağlı olarak oluşturulan yüksek-orta, yüksek-düşük ve orta-düşük gizlilik seviyesine bağlı fotoğraf sayıları bakımından da istatistiksel olarak fark bulunmuştur (sırasıyla $U=8365,500$, $r=-0,284$, $U=3249,500$, $r=-0,461$, $U=4140,500$, $r=-0,236$). Gruplar arasındaki karşılaştırmada r^2 değerleri incelendiğinde ise, arkadaş ve fotoğraf sayılarındaki toplam varyansın %5,76 ($r_{\min}=-0,236$) ile %27,04 ($r_{\max}=-0,524$) arasındaki oranlarının gizlilik seviyesine bağlı olarak değiştiği görülmektedir.

Verilerin Analizi ve Değerlendirme

KUTUP-L üyelerinin Facebook üzerindeki kişisel bilgilerinin korunması konusundaki hassasiyeti ve gizliliğin korunmuş olma durumuna ilişkin dağılım, Tablo I üzerinde detaylı olarak görülmektedir. Kullanıcıların, önemli kişisel ve hassas bilgiler arasında yer alan adres, telefon, doğum tarihi, ilham aldığı insanlar, sporlar, siyasi görüş ve din bilgilerini gizleme oranlarının %95'in üzerinde olduğu görülmektedir. Gizlilik oranının en düşük olduğu alanlar arasında ise; fotoğraflar, şehir/yaşam bilgileri ve iş/egitim bilgileri yer almaktadır. Gizlilik seviyesine bağlı olarak arkadaş sayıları ve fotoğraf

sayıları arasındaki farklılığı ölçmek için yapılan K-W ve M-W testleri sonucunda; gizlilik seviyesinin yükselmesine bağlı olarak fotoğraf ve arkadaş paylaşım sayılarının azaldığı görülmektedir. Bu durum; arkadaş ve fotoğraf paylaşım sayılarının da gizlilik ve bilinçlilik düzeyi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak istatistiksel veriler çerçevesinde bu yargıya ulaşılsa da; fotoğraf ve arkadaş sayılarındaki gizlilik seviyesine bağlı olan değişimin göreceli olarak düşük olması, bu değişimde araştırma kapsamında değerlendirilmeyen diğer bağımsız değişkenlerin de etkisinin olabileceğini göstermektedir. Stutzman, Grossy ve Acquisti'nin çalışmasında; kullanıcıların %70'inden fazlasının doğum tarihi, yaşam/şehir, iş/eğitim ve e-posta/ağ bilgilerini paylaştığı belirtilmektedir. KUTUP-L kullanıcılarının bu bilgileri paylaşım oranının sadece %32 olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında; KUTUP-L üyelerinin önemli kişisel ve hassas bilgilerin korunması konusunda duyarlı oldukları söylenebilir. Ancak bazı profillerde üzerinde tarih/zaman damgası bulunan doğum günü partisi fotoğrafı gibi tanımlayıcı bilgi paylaşılırken, doğum günü bilgisinin yer almadığı (gizlendiği); beğeniler alanından kişinin siyasi görüşü hakkında önemli bilgiler edinilebildiği halde, temel bilgiler içerisinde siyasi görüş belirtilmediği görülmektedir. Kosinskia, Stillwella ve Graepe'nin de belirttiği gibi; bu tür bilgiler üzerinde veri madenciliği yapılarak bireyin sahip olabileceği birçok kişisel veri ve davranış özelliklerine ulaşılabilmektedir (Kosinskia, Stillwella ve Graepe, 2013). Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan, kullanıcılar tarafından yapılan gizlilik ayarımında, yukarıdaki tanımlarda da ifade edilen hassas veri algılamasının ve bilgi davranışının farklı olduğunu göstermektedir. Tüm kullanıcıların gizlilik ayarlarını yapılandırırken gizliliği sağlayacak değişiklikleri yaptıkları, ancak hassas veri ya da diğer önemsiz bilgilerin ayarımının yapılmasında eksikliklerin olduğu görülmektedir.

Stutzman, Grossy ve Acquisti tarafından 2005-2011 yılları arasında Facebook kullanıcı profillerindeki değişimin araştırıldığı çalışmada; Facebook kullanıcılarının gizliliğinin 2005-2009 yılları arasında artmış olduğu, ancak 2010 yılında Facebook varsayılan ayarları ve arayüz politikalarında yapılan değişiklikler nedeniyle, Facebook üzerinde herkesin görebildiği kişisel verilerin artarak gizlilik seviyesinin düşmesine neden olduğu görülmektedir (Stutzman, Grossy ve Acquisti, 2012). Gizlilik konusunda hassas olmayan ya da bu değişikliği fark etmeyen eski kullanıcıların profillerindeki herkese açık verilerin miktarında, 2010 yılında hızlı bir artış olduğu görülmektedir. Benzer sonuçların, McKeon'un çalışmasında da elde edildiği görülmektedir (McKeon, 2010). Bu çalışmada; önceki çalışmaların sonuçları dikkate alınarak Facebook kullanıcılarının katılış tarihi dikkate alınmış ve araştırma örneklemindeki 2007-2009 yıllarında katılan kullanıcılar ile 2010-2013 yılları arasında katılan kullanıcıların gizlilik durumları, Facebook tarafından yapılan değişikliğe karşı kullanıcıların göstermiş olduğu tepkinin ve bu konudaki bilinçliliğin ölçülmesi amacıyla karşılaştırılmıştır. Facebook tarafından 2010 yılından itibaren yapılan arayüz değişikliklerinde, normalde gizli olan verilerin açık hale getirilmediği ve son üç yıl içerisinde ölçüm sonuçlarını etkileyebilecek değişiklikler yapılmadığı bilinmektedir. Bu nedenle; 2007-2009 yıllarında Facebook'a katılan kullanıcıların, Facebook politikalarına bağlı olarak yapılan

arayüz değişikliklerine karşı gizlilik konusunda nasıl bir davranış şekli ortaya koyduğu ölçülebilmektedir. Tablo IV'te yer alan test sonuçlarına göre; Facebook tarafından 2010 yılında yapılan değişiklikler, KUTUP-L üyesi Facebook kullanıcılarının gizlilik seviyesinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Bu durum, 2010 yılından itibaren geçen üç yıl içerisinde, eski kullanıcıların değişiklikleri fark ettikleri ve gizlilik ayarlarını yeni kullanıcılarla aynı seviyede yapılandıklarını göstermektedir. Araştırma bulguları aynı zamanda daha önce yapılmış çalışmalarda (Stutzman, Grossy ve Acquisti, 2012) dikkat çekilen eksikliklerin bu çalışmada (KUTUP-L kullanıcılarının farkındalığı konusunda) bulunmadığını ortaya koymaktadır. Tablo IV'te yer alan test sonuçlarında dikkat çekici bir başka nokta; 2010-2013 yılları arasında katılan kullanıcıların gizlilik ortalamalarının %60'ın üzerinde olmasıdır. Facebook politikaları nedeniyle varsayılan gizlilik ayarlarının herkesin görmesine izin verilecek şekilde yapılandırılması, son 3 yıl içinde üye olan kullanıcıların gizlilik seviyesinde olumsuz etki yaratmamıştır. Bu durum, KUTUP-L kullanıcılarının varsayılan ayarlar üzerinde kişisel verileri korumaya yönelik değişiklikler yaptıkları görülmektedir.

Katılış yıllarına göre on ana grup üzerindeki gizlilik oranlarının yer aldığı Tablo II'de, 2010-2013 yıllarında Facebook'a katılan kullanıcıların arkadaş (%34,4) ve iş/ eğitim (%39,3) bilgilerinin gizlilik oranının 2007-2009 yıllarında Facebook'a katılan kullanıcıların arkadaş (%56,7) ve iş/ eğitim (%53,6) bilgilerinin gizlilik oranından daha düşük olduğu; iletişim, fotoğraflar, yaşam, temel bilgiler, sevdikleri ve beğeniler gibi kullanıcının toplum içindeki konumunu etkileyebilecek bilgilerinin gizlilik oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Facebook "beğeniler" alanı normal şartlarda boş olan ve sadece kullanıcının yapmış olduğu eklemelerin görüntülediği alanlardan biridir. Bu açıdan değerlendirildiğinde; tüm kullanıcıların yaklaşık olarak yarısının bu alanda yer alan bilgileri gizlediği görülse de, diğer yarısının gizlemediği tanımlayıcı kişisel bilgiler göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Tablo IV'te elde edilen test sonucuna göre; erkeklerin gizlilik puanı ortalamaları ile kadınların gizlilik puanı ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Literatürde yer alan önceki çalışmalarda olduğu gibi; kadınların erkeklere oranla gizlilik konusunda daha hassas oldukları ve gizlilik ayarları üzerinden daha fazla kısıtlama yaptıkları görülmektedir. Gizliliğe yönelik eğilim ve davranışları inceleyen birçok çalışmada, kadınların erkeklere oranla daha ihtiyatlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak kadınların bir bilgiyi paylaşırken, arkadaşlık kabul ederken, yeni gruplara katılırken ve gizlilik politikalarını incelerken erkeklere oranla daha fazla sorgulayıcı oldukları görülmektedir. Bu durum kadınlar üzerindeki sosyal baskının daha fazla olması ile ilişkilendirilmektedir (Nosko ve diğerleri, 2012). Bu çalışmada da ulaşılan benzer sonuç, cinsiyete bağlı davranışı açıklayan görüşleri doğrulamaktadır. Erkeklerin ve kadınların gizlilik seviyesine göre dağılımını gösteren Tablo III'te yer alan bilgilerde ise; erkekler yüksek ve orta gizlilik seviyelerinde eşit miktarda (%38,3) dağılırken, kadınların yarısının (%50,2) yüksek gizlilik seviyesinde yer alması dikkat çekicidir.

AB tarafından yürütülen “Çevrimiçi Çocuklar Projesi” kapsamında Türkiye’deki çocukların gizliliğinin değerlendirildiği çalışmalarda elde edilen verilerin aksine, yetişkinlerden oluşan bilgi profesyonellerinin Facebook üzerinde gizliliğe önem verdiği görülmektedir. Bu yönüyle; Nosko, Wood ve Molema’nın çalışmasında da belirtildiği gibi, Türkiye’deki bilgi profesyonellerinin yaşa bağlı olarak kişisel verileri koruma eğiliminin daha yüksek olduğu ve daha ihtiyatlı davrandıkları söylenebilir. Bilgi profesyonellerinin sosyal ağların kullanımı konusunda normal kullanıcılara göre deneyimli olması ve kişisel verilerin kötü amaçlı kullanımına bağlı risk ve sorunların algılanmasında yaş etkeninin önemli rol oynamasının, bu sonucun elde edilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Her gün dört milyar parça içeriğin paylaşıldığı en büyük bilgi alanlarından biri haline gelen Facebook üzerinde bulunan risklerden korunabilmek için, kullanıcının alabileceği üç önlem bulunmaktadır. Bunlar; gizlilik derecesini daha üst seviyede sağlayan “sadece arkadaşlarım” tercihinin yapılması, paylaşılan kişisel verilerin azaltılması ya da Facebook hesabına sahip olunmamasıdır (Wilson, Gosling ve Graham, 2012). Kişisel bilgilerin korunması sorunu, çağımızın en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Farklı yöntem ve amaçlarla elde edilen kişisel bilgilerin, bilişim suçlarında ve reklam amacıyla yaygın olarak kullanıldığı ve bireylerin toplum içindeki konumunu etkileyebilecek boyutlarda zararlara neden olabildiği görülmektedir. Kişisel verilerin korunmasına yönelik henüz yasal düzenlemenin bulunmadığı Türkiye’de, kişisel verileri koruma konusunda bütün sorumluluğun kullanıcılar üzerinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle; diğer ülkelere oranla Türkiye’deki kullanıcılar, Facebook üzerinde gerçekleştirdiği işlemlerde ve paylaşımlarda daha bilinçli olmak zorundadırlar. Çeşitli gerekçelerle (reklam vd.) Facebook tarafından ya da üzerinde çalışan uygulamalar aracılığıyla toplanan ve dağıtılan bilgilere ilişkin olarak da kullanıcı ile Facebook arasındaki hukuki bağ, Facebook tarafından öne sürülen kullanıcı gizlilik sözleşmesi ile sınırlıdır. Bu nedenle; kullanıcıların paylaşımında buldukları bilgilerin yanı sıra, sisteme girmiş oldukları kişisel bilgilerin gizlilik seviyesi de Facebook’a olan güven derecesi ile eşdeğer seviyededir. Kullanıcıların gerekli özeni göstermemesinden kaynaklanan riskler ve hukuksal düzenlemelerdeki eksiklikler nedeniyle sosyal paylaşım sitelerinin gereken sorumluluğu almamaları, kullanıcıları birçok tehdit ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’deki hukuksal koşullar incelendiğinde, hukuksal düzenlemelerin bireylerin kişisel hak ve özgürlüğünü korumaktan yoksun olduğu açık olarak görülebilmektedir. Bu nedenle, sosyal paylaşım ağları üzerinde kullanıcıların kişisel bilgilerini paylaşırken daha bilinçli olmaları önem taşımaktadır. Türkiye’deki bilgi profesyonellerinin, literatürde yer alan önceki çalışmalardaki kullanıcılara göre gizliliğe daha fazla önem verdikleri ve kişisel verileri korumak amacıyla profil ayarlarında değişiklik yaptıkları görülmektedir. Özellikle birinci derecede önemli bilgiler içinde yer alan temel bilgiler ve iletişim bilgilerinin gizliliğinin sağlanması konusunda kullanıcıların daha fazla hassasiyet

gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Kadınların erkeklere oranla gizliliğin korunması konusunda daha hassas oldukları görülürken; son üç yıl içinde Facebook'a katılan kullanıcılar ile daha önce katılan kullanıcıların gizlilik seviyeleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Facebook tarafından kullanıcıların onayı alınmaksızın gizli bilgilerin açık hale getirilmesi de, bilgi profesyonellerinin bilinçli yaklaşımına bağlı olarak gizlilik seviyesinde değişiklik yaratmamıştır. Az sayıda kullanıcı tarafından, paylaşılan bilgiler (fotoğraf vd.) arasındaki ilişkiye yeterince önem verilmediği ve bu bilgilerle gizlenmiş olan diğer bilgilere ulaşılabileceğın göz ardı edildiği görülmektedir. Bu eksikliğin; güvenli internet kullanımı konusunda her yaş için eğitici programların oluşturulması ve kişisel verilerin kötü amaçlı olarak kullanımı konusunda yapılacak bilinçlendirme çalışmaları ile giderilebileceği düşünülmektedir.

Facebook kullanıcılarının gizlilik konusunda bilinçli olması ve gereken hassasiyeti göstermesi halinde, kişisel verilerini diğer kullanıcılardan koruyarak tüm risklerden uzak kalabilmesi mümkündür. Bununla birlikte; kullanıcıların kişisel verilerinin hizmet sağlayıcılar tarafından sınırsız olarak kullanılmasını önleyen hukuki düzenlemelerin yapılması da önemlidir. AB penceresinden bakıldığında; yasal düzenlemeler ve anlaşmalarla alınan önlemlerin, kullanıcı hizmet sözleşmelerine yansıdığı ve kullanıcı haklarının yeni yasal düzenlemeler ile daha fazla korunmaya çalışıldığı görülmektedir (Facebook, 2013). Türkiye'de ise kişisel verilerin korunması konusunda gerekli yasal düzenlemeler bulunmadığı için, kullanıcılara gizliliğın korunması konusunda daha fazla sorumluluk düşmektedir. Türkiye'de hukuksal düzenleme çerçevesinde öncelikle kişisel verileri koruma kanunu yapılmalıdır. Kanunda; sosyal paylaşım sitelerinin toplamış olduğu kullanıcılara ait kişisel verileri işleme, saklaması, erişimler konusunda veri sahibini bilgilendirmesi ve en az seviyede kişisel verinin toplanması konularına ilişkin maddeler açık olarak yer almalıdır. Ayrıca; kullanıcıların varsayılan ayarlarının gizliliği koruyacak şekilde yapılandırılması, kişisel verilerin kullanılması konusunda kullanıcının onayının alınması, kullanıcılara kişisel verilerinin kalıcı olarak silinmesini isteyebilme hakkının verilmesi ve kişisel verileri transfer edebilme özgürlüğünün sağlanmasına yönelik düzenlemelere de yer verilmelidir.

Facebook kullanıcı profilleri üzerinden elde edilebilecek bilgilerin oluşturduğu riskler ve mevcut hukuksal düzenlemeler çerçevesinde incelenen 400 KUTUP-L üyesinin Facebook profilinden elde edilen bulgular; Türkiye'deki bilgi profesyonellerinin sosyal paylaşım ağları üzerindeki kişisel bilgilerin korunması konusundaki hassasiyetlerinin ve gizlilik seviyelerinin ölçülmesini sağlamıştır. Hukuki düzenlemelerdeki eksikliklere de değinen bu çalışmanın; sosyal paylaşım ağları üzerinde bulunan kişisel verilerin korunması ve toplum içinde ayrımcılığa neden olabilecek hassas bilgilerin paylaşılması konusunda bilinçlenmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- 5651 Sayılı Kanun. (2007). *İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*. 1 Mart 2013 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5651.html> adresinden erişildi.
- Alexa. (2013). *Top sites in Turkey*. 29 Nisan 2013 tarihinde <http://www.alexa.com/topsites/countries/TR> adresinden erişildi.
- APA. (2013). *APA Social Media/Forum Policy*. 1 Mart 2013 tarihinde <http://www.apa.org/about/social-media-policy.aspx> adresinden erişildi.
- EU Kids Online. (2012). *Avrupa çevrimiçi çocuklar projesi özet bulguları*. 4 Mayıs 2013 tarihinde [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%2011%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/TurkeyExecSum.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%2011%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/TurkeyExecSum.pdf) adresinden erişildi.
- European Commission. (2011). *Attitudes on data protection and electronic identity in the European Union*. Brussels.
- European Commission. (2012a). *MEMO/12/41*. 12 Mayıs 2013 tarihinde http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-41_en.pdf adresinden erişildi.
- European Commission. (2012b). *Regulation of the European Parliament and of the Council*. 27 Şubat 2013 tarihinde http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_en.pdf adresinden erişildi.
- European Council. (1995). *Directive 95/46/EC Of The European Parliament and of the Council*. 11 Mayıs 2013 tarihinde http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/95-46-ce/dir1995-46_part1_en.pdf adresinden erişildi.
- Facebook. (2012a). *Sizin hakkınızda aldığımız bilgiler*. 27 Şubat 2013 tarihinde <http://www.facebook.com/about/privacy/your-info> adresinden erişildi.
- Facebook. (2012b). *Veri kullanımı ilkesi*. 1 Mart 2013 tarihinde https://www.facebook.com/full_data_use_policy adresinden erişildi.
- Facebook. (2013). *Veri kullanım ilkesi*. 27 Şubat 2013 tarihinde <http://www.facebook.com/about/privacy/other> adresinden erişildi.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3 b.). London: SAGE Publications.
- King, N. J. ve Raja, V. (2012). Protecting the privacy and security of sensitive customer data in the cloud. *Computer Law and Security Review*, 28(3), 308-319. 5 Mayıs 2013 tarihinde http://ac.els-cdn.com/S0267364912000556/1-s2.0-S0267364912000556-main.pdf?_tid=871d9098-c376-11e2-9892-00000aacb361&acdnat=1369292641_60d391608bca7907d1f4127b7341844e adresinden erişildi.
- Kosinskia, M., Stillwella, D. ve Graepe, T. (2013). Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior. *PNAS*, 1-4. 3 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.pnas.org/content/early/2013/03/06/1218772110.full.pdf> adresinden erişildi.
- McKeon, M. (2010). *The evolution of privacy on Facebook: Changes in default profile settings over time*. 16 Mart 2013 tarihinde <http://mattmckeon.com/facebook-privacy/> adresinden erişildi.

- Nosko, A., Wood, E. ve Molema, S. (2010). All about me: Disclosure in online social networking profiles: The case of Facebook. *Computers in Human Behavior*, 26(3) 406-418. 4 Mayıs 2013 tarihinde http://ac.els-cdn.com/S0747563209001836/1-s2.0-S0747563209001836-main.pdf?_tid=2d9d2212-c377-11e2-9126-00000aacb360&acdnat=1369292921_ca711c0b8df62512c51014ab958a98fd adresinden erişildi.
- Nosko, A., Wood, E., Kenney, M., Archer, K., De Pasquale, D., Molema, S. ve Zivcakova, L. (2012). Examining priming and gender as a means to reduce risk in a social networking context: Can stories change disclosure and privacy setting use when personal profiles are constructed? *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2067-2074. 5 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563212001604> adresinden erişildi.
- Opsahl, K. (2010). *Facebook's eroding privacy policy: A timeline*. 16 Mart 2013 tarihinde <https://www.eff.org/deeplinks/2010/04/facebook-timeline> adresinden erişildi.
- Stutzman, F., Grossy, R. ve Acquisti, A. (2012). Silent listeners: The evolution of privacy and disclosure on Facebook. *Journal of Privacy and Confidentiality*, 4(2), 7-41. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://repository.cmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1098&context=jpc> adresinden erişildi.
- T.C. Anayasası. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm> adresinden erişildi.
- T.C. Başbakanlık. (2008). *Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı*. 11 Mayıs 2013 tarihinde <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0576.pdf> adresinden erişildi.
- Vaknin, S. (2011). *How to protect your Facebook Timeline privacy*. 2 Nisan 2013 tarihinde http://howto.cnet.com/8301-11310_39-20112978-285/how-to-protect-your-facebook-timeline-privacy/ adresinden erişildi.
- Wilson, R., Gosling, S. ve Graham, L. (2012). A review of Facebook research in the social sciences. *Perspectives on Psychological Science*, 7(3), 203-220. 8 Mayıs 2013 tarihinde <http://pps.sagepub.com/content/7/3/203.full.pdf> adresinden erişildi.

EK A: Veri Toplama Algoritması

